МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ У 9-МУ КЛАСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тетяна Геннадіївна Назаренко,
завідувачка відділу навчання географії та економіки,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник

У 2026/2027 навчальному році навчання географії у 9 класі закладів загальної середньої освіти відбуватиметься відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти за модельними навчальними програмами.

Географія як система наук, що пояснює закономірності появи, розвитку та функціонування природних та соціальних процесів на Землі є однією із можливостей сформувати цілісний та системний комплекс знань в учнів про світ. Сучасна географічна освіта спрямована не лише на засвоєння учнями системи знань про населення, господарство та регіони світу, а й на формування компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві.

Географія у 9 класі завершує базовий курс навчання й має важливе значення для розвитку просторового, критичного та аналітичного мислення здобувачів освіти, формування в них уміння аналізувати суспільно-економічні процеси, працювати з різними джерелами інформації та застосовувати отримані знання у практичній діяльності.

Методичні рекомендації допоможуть учителю організувати освітній процес на засадах практико орієнтованого та діяльнісного навчання, адаптувати завдання до різних рівнів підготовки учнів, урізноманітнити форми роботи й створити умови для активного пізнання та самореалізації учнів.

Курс географії 9-го класу є логічним продовженням попередніх географічних курсів і охоплює три розділи. Розділ І. «Населення України і світу» знайомить учнів з темами: «Демографічні процеси», «Розселення», «Етнічний і релігійний склад» та «Трудові ресурси». Розділ ІІ. «Національна і світова економіка» передбачає ознайомлення з темами: «Економіка», «Просторова організація виробництв первинного сектора економіки», «Просторова організація виробництв вторинного сектора економіки», «Просторова організація виробництв третинного сектора економіки». Розділ ІІІ «Регіони і країни» охоплює теми: «Регіони світу», «Америка», «Азія», «Африка» та «Європа». В цих розділах міститься ґрунтовна наукова географічна інформація, яка адаптована до психолого-вікових особливостей учнів/учениць 9- го класу.

Структура курсу підпорядкована певній логіці, яка спирається на засадничі принципи пізнання, а саме: науковості, доступності навчання, зв'язку з життям, свідомості й активності учнів у навчанні, навчанню через діяльність.

Практичні роботи, що представлені в змісті модельної навчальної програми спрямовані на формування предметних і ключових компетентностей, зокрема: аналітичної компетентності – уміння порівнювати, узагальнювати, аналізувати статистичні дані, робити висновки та прогнозувати наслідки суспільно-економічних процесів; цифрової компетентності – навички роботи з онлайн-платформами, цифровими картами, статистичними базами даних, створення інфографіки та візуалізації інформації; комунікативної компетентності – уміння працювати в групі, аргументовано висловлювати власну думку, презентувати результати досліджень; критичного мислення – здатність оцінювати достовірність інформації, порівнювати різні джерела та формулювати обґрунтовані висновки.

У процесі виконання практичних робіт учні будуть працювати з різними джерелами географічної інформації: картами та атласами; статистичними таблицями; діаграмами та графіками; онлайн-ресурсами; інфографікою та цифровими сервісами. Такий підхід дозволить поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю. Учні не просто читатимуть інформацію, а аналізуватиме демографічні процеси, визначатимуть закономірності урбанізації, порівнюватиме економічні показники країн та будуть створювати власні картосхеми, діаграми, постери та мініпроєкти.

Особлива увага приділятиметься навчанню через діяльність. Саме активна навчальна діяльність допомагатиме учням краще зрозуміти складні суспільно-економічні процеси, розвиватиме самостійність, відповідальність і дослідницькі навички. Практичні роботи, дискусії, творчі завдання та мініпроєкти робитимуть урок географії більш пізнавальним, актуальним і наближеним до життя.

Однією з особливостей сучасного уроку географії є інтерактивність – активне залучення учнів до спільної діяльності, обговорення, дослідження та створення власного освітнього продукту.

Під час навчання географії у 9-му класі варто використовувати сучасні цифрові інструменти та онлайн-ресурси, які допомагатимуть учням працювати з актуальними статистичними даними та візуалізаціями: PopulationPyramid.net; IndexMundi; Eurostat; Gapminder; World Bank Data; Google Maps та інші картографічні сервіси. Використання таких ресурсів робить навчання більш сучасним, наочним і практико орієнтованим. Учні навчаються працювати з реальними даними, аналізують глобальні процеси та робитимуть власні висновки.

Важливим елементом є організація групової взаємодії: працюватиме в парах і групах; створювати спільні таблиці, карти, схеми; розроблювати постери, інфографіку та презентації; презентувати результати своєї роботи. Такі види діяльності формують навички співпраці, взаємодопомоги, планування та відповідальності за спільний результат.

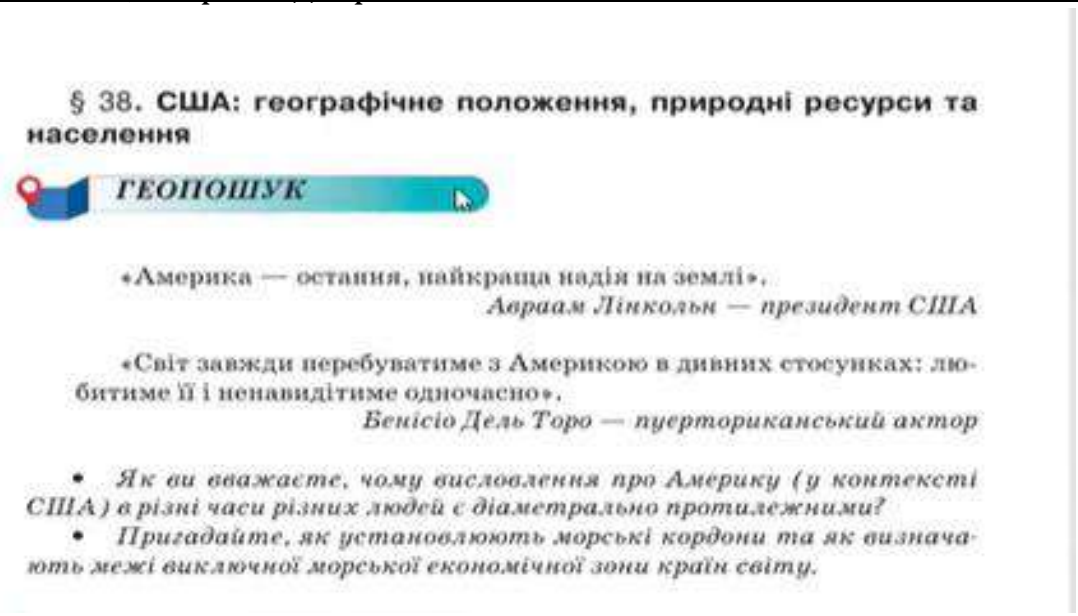
Особливу мотиваційну роль відіграють креативні завдання. Вони допомагають зробити навчання емоційно насиченим і пізнавальним для учнів. Наприклад: створення «персонажа демографічної піраміди»; «інфографіка на серветці»; «економічна візитка країни»; розроблення туристичних маршрутів; створення тематичних постерів і

соціальної реклами. Такі завдання розвивають творче мислення, уяву, уміння візуалізувати інформацію та пояснювати складні явища простими словами.

Зважаючи на методичні підходи в освітньому процесі варто врахувати ефективні форми роботи: проблемно-пошукові та дослідницькі; робота в малих групах і парах; аналіз тематичних карт, діаграм, таблиць і статистичних матеріалів; навчальні екскурсії, дискусії та дебати; мініпроєкти й презентації; кейс-метод із використанням реальних прикладів розвитку країн і регіонів; виконання практичних робіт із застосуванням цифрових інструментів.

Науковцями відділу підготовлені різноманітні засоби навчання для ефективного проведення уроку географії в 9-му класі:

- Підручник «Географія» для 9-го класу закладів загальної середньої освіти, авторів: Топузов О. М.. В. Д. Грома, І. М. Ільницький, В. М. Косик, І. П. Касіяник, І. В. Скицюк https://www.youtube.com/watch?v=bduIiZofxK8, в якому збережений попередній підхід про три гео: «Геопошук» - рубрика, в якій даються запитання на пізнавальну активність, Наприклад через пізнавальні запитання або висловлювання-епіграф.

§ 38. США: географічне положення, природні ресурси та населення

ГЕОПОШУК

«Америка — остання, найкраща надія на землі».
Авраам Лінкольн — президент США

«Світ завжди перебуватиме з Америкою в дивних стосунках: любитиме її і ненавидітиме одночасно».
Бенісіо Дель Торо — пуерториканський актор

- *Як ви вважаєте, чому висловлення про Америку (у контексті США) в різні часи різних людей є діаметрально протилежними?*
- *Пригадайте, як установлюють морські кордони та як визначають межі виключної морської економічної зони країн світу.*

Геодослідження – рубрика, яка спонукає до наукового пошуку та розвідки

ГЕОДОСЛІДЖЕННЯ

США

Національний день
4 липня

Площа — 9 833 517 км² (третє місце у світі), що становить майже 40 % території Північної Америки. **Населення** — 340 111 тис. осіб (станом на середину 2024 р., третє місце у світі після Індії та Китаю). Федеративна республіка (50 штатів і федеральний округ Колумбія).

США також управляють територіями в Карибському морі (3) та в Тихому океані (11). Лише одна з них (острів Пальміра в Тихому океані) є інкорпорованою, тобто частиною США. 5 із цих територій

214

Та «Геокреатив» – рубрика, що спонукає до творчості та креативу в проведенні відповідного дослідження.

Величезний вплив на глобальну культуру має *індустрія розваг* у США. Світовим центром кіновиробництва є Голлівуд, зокрема компанії «Disney», «Warner Bros», «Universa», «Paramount». Саме на американському телебаченні започаткували покази телесеріалів, реалітішоу, токшоу, вечірніх розважальних програм. Країна є лідером у стримінг-платформах («Netflix», «Amazon Prime Video», «Disney+»). США — глобальний центр музичної індустрії. Саме тут зародилися такі музичні жанри, як джаз, блюз, рок-н-рол, хіп-хоп, поп. Частиною шоу-бізнесу став навіть професійний спорт. Найвідоміші ліги спорту — NFL (американський футбол), NBA (баскетбол), MLB (бейсбол), NHL (хокей).

ГЕОКРЕАТИВ

Проєкти й дослідження

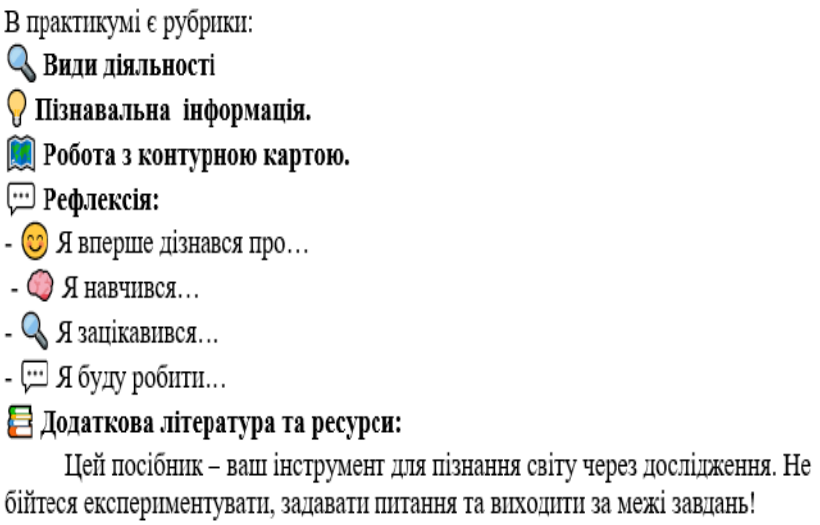
- За допомогою додаткових джерел інформації з'ясуйте, з якими країнами світу в США найбільший товарообіг у міжнародній торгівлі.
- Виконайте інтерактивну вправу «Розпізнай штат США за його неофіційною назвою», розміщену в електронному додатку.
- Виконайте завдання «Подорож Америкою автомобілем», розміщене в електронному додатку.

Запитання та завдання

1. Які ознаки сучасної економіки США свідчать про її постіндустріальний характер?
2. Поясніть факт: хоча частка первинного сектору в господарстві США є низькою, але його продукція йде на експорт.
3. Які зміни спостерігаємо у виробництві електроенергії США у XXI ст.?
4. Як просторове розміщення найбільших машинобудівних центрів пов'язане з історичним розвитком промисловості США?

- Практикум з географії: навчальний посібник для учнів 7-9 класів закладів загальної середньої освіти [електронне видання] Київ, 2026. 144 с.; іл. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/749117/2/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf

У практикумі використано різноманітні форми роботи: індивідуальні, парні, групові дослідження, міні-проєкти, дискусії, аналітичні та креативні завдання. Значна увага приділяється розвитку навичок роботи з актуальними цифровими ресурсами, зокрема статистичними базами даних, картографічними сервісами та платформами для візуалізації інформації.

В практикумі є рубрики:

Види діяльності

Пізнавальна інформація.

Робота з контурною картою.

Рефлексія:

- Я вперше дізнався про…
- Я навчився…
- Я зацікавився…
- Я буду робити…

Додаткова література та ресурси:

Цей посібник – ваш інструмент для пізнання світу через дослідження. Не бійтеся експериментувати, задавати питання та виходити за межі завдань!

Пропоновані завдання забезпечують реалізацію компетентнісного підходу в сучасній середній базовій географічній освіті. Завдяки практичній діяльності учні

мають можливість активно досліджувати та творчо осмислювати процеси, закономірності і явища, що відбуваються в навколишньому середовищі та світовому господарстві через практичні та самостійні роботи.

Практична робота №2.
Визначення проєкції карти
материків та океанів (зі шкільного атласу)

Мета: навчитися визначати основні типи проєкцій на географічних картах, розуміти види спотворень на різних проєкціях.

Очікувані результати: після виконання цієї роботи ти зможеш: визначати основні типи картографічних проєкцій; розуміти види спотворень на картах різних проєкцій; закріпити основи картографічної компетентності; використовувати географічні карти для вирішення географічних завдань.

Види діяльності:

Для уважних	Для вправних	Для кмітливих
Визначення видів картографічних проєкцій	Дослідження видів спотворень на різних географічних картах	Порівняння географічних карт у різних проєкціях

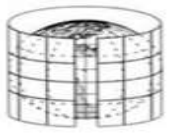
1. Підпиши назви проєкцій. Порівняй ці проєкції з картами атласу та напиши по дві карти, в яких використана ця проєкція.

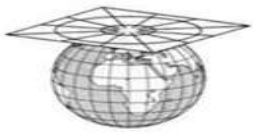
9

Однією з особливостей сучасного уроку географії є інтерактивність – активне залучення учнів до спільної діяльності, обговорення, дослідження та створення власного освітнього продукту.

У практикумі використовуються сучасні цифрові інструменти та онлайн-ресурси, які допомагають учням працювати з актуальними статистичними даними та візуалізаціями

1. Підпиши назви проєкцій. Порівняй ці проєкції з картами атласу та напиши по дві карти, в яких використана ця проєкція.

2. Відвідай сторінку сайту thetruesize.com. Обери 3-4 країни на вибір та дай відповіді на запитання.
- Назви країни, що ти обрав/обрала;
- Яка проєкція – циліндрична, конічна чи азимутальна – використана для даного сайту? За якими ознаками це можна довести?
- Як змінюється розмір країн при наближенні до полюсів?
- На яких широтах буде нульове спотворення (розміри та площі є дійсними)?
На основі відповідей заповни таблицю.

Вид проєкції	
Місце нульових спотворень	
Особливості спотворень при русі до полюсів (площа, розміри, форма)	
Які країни на карті з такою проєкцією будуть найбільш спотвореними?	

3. Переглянь відео про картографічні проєкції та види спотворень на картах. Заповни таблицю.

Для того, щоби освітній процес був результативним, учителям варто опанувати інструментами та методами формувального оцінювання. За його допомогою учитель може оцінити не тільки власне роботу і навички дітей, а й дослідити їхні індивідуальні особливості.

Крім методичних рекомендацій слід враховувати, що географічна наука невпинно розвивається. Тому на уроках варто наголошувати на результативні досягнення сучасних географічних досліджень, особливо тих, що пов'язані з проблемами відновлення українських громад, які стикаються з критичним браком кваліфікованих кадрів на місцях, інституційною слабкістю та відсутністю стратегічного планування тощо.

Отже, особливістю навчання географії у 9-му класі НУШ є перехід від переважно репродуктивного засвоєння фактів до розвитку компетентностей, дослідницьких навичок і вмінь застосовувати географічні знання для аналізу сучасних соціально-економічних та екологічних процесів.